L'Administració agreuja la segregació escolar amb l'assignació d'alumnes vulnerables al llarg del curs al 83% dels centres que ja estan segregats

- A Catalunya hi ha 420 centres segregats, 20 més que fa 5 anys. El Departament d'Educació encara no ha activat les principals mesures previstes al Pacte contra la Segregació Escolar i els decrets, una demora que posa en risc el proper període de preinscripció.

- Un de cada tres alumnes de matrícula viva és assignat a un centre segregat amb una concentració d'alumnat estranger molt superior a la del seu entorn.

- Evitar l'adjudicació de matrícula viva als centres segregats és un mecanisme clau per posar fre a la seva complexificació, però el 86% dels municipis encara no han activat aquesta mesura imprescindible.

- El 91% de municipis amb algun centre segregat té també centres on gairebé no hi ha alumnat vulnerable. Aquests municipis eludeixen la distribució de matrícula viva als centres no corresponsables.

- Combatre la segregació escolar és possible: hi ha 10 municipis i un districte de Barcelona que no han enviat matrícula viva a la majoria dels seus centres segregats, i 23 municipis on tots els centres són equilibrats.

- El 48% de les escoles segregades no té cap alumne amb necessitats socioeconòmiques detectat a P3. Aquest alumnat vulnerable s'identifica al llarg de l'escolaritat quan ja no es pot distribuir de manera equilibrada.

- La infradetecció de necessitats socioeconòmiques deixa 117.884 infants i joves sense els beneficis d'aquesta identificació. Cal que el Departament d'Educació estableixi clarament els circuits i criteris de detecció i doni suport intensiu als municipis dels Serveis Territorials de Terres de l'Ebre, Baix Llobregat i Tarragona, amb nivells molt baixos de detecció.

- La Inspecció educativa ha d'assegurar un acolliment efectiu dels alumnes en tots els centres educatius, independentment de les seves característiques socioeconòmiques, i preveure mecanismes per detectar i sancionar pràctiques discriminatòries que agreugen la segregació escolar.

Barcelona, 17 de novembre de 2021

6.101 infants de matrícula viva van ser assignats a centres segregats durant el curs 2019-2020. L'alumnat que arriba a un centre un cop el curs ja ha començat es troba generalment en situació de vulnerabilitat, i aquestes assignacions a centres ja segregats perjudiquen les oportunitats de l'infant i agreuja la complexitat del centre.

Tot i la signatura del Pacte contra la segregació escolar i l'aprovació d'un marc normatiu que explicita que s'ha de fer una distribució equilibrada de l'alumnat, les Comissions de Garanties continuen assignant l'alumnat de matrícula viva als centres segregats. I, encara que alguns municipis fa anys que detecten alumnat vulnerable per distribuir-lo equilibradament, la majoria dels territoris no en fan una detecció àmplia, que és el primer pas per poder revertir la segregació escolar.

El llindar de pobresa aprovat pel Parlament pel curs 19/20 indica que a Catalunya[1] el **21,3% dels alumnes són vulnerables socioeconòmicament, però només el 7,1% de l'alumnat està identificat com alumnat amb necessitats educatives per raó socioeconòmica (NESCD) i pot gaudir dels beneficis d'aquesta consideració.** És a dir, a Catalunya hi ha 117.884 infants i joves vulnerables sense detectar com alumnes vulnerables als municipis de més de 10.000 habitants i que per tant no poden accedir als beneficis d'aquesta identificació.

En els últims 5 anys, tot i la bona feina feta per molts ajuntaments, **Catalunya ha experimentat un preocupant augment del nombre de centres segregats degut principalment a la inacció per part de les administracions. I cada curs que passa milers d'infants veuen reduïdes les seves oportunitats educatives.**

Per això, no podem desaprofitar l'oportunitat de desplegar amb ambició i rapidesa el Decret d'admissió, que ha generat consens social i polític i que trasllada els compromisos signats en el Pacte contra la Segregació Escolar per gairebé tots els municipis de més de 10.000 habitants. **Perdre un any en el desplegament de les mesures recollides en el Decret per revertir la segregació escolar significarà donar continuïtat a la situació actual i un greuge pels centres segregats i pel conjunt de l'alumnat.**

La segregació escolar està problematizada socialment i molts municipis han començat a fer passes importants i decidides per revertir la situació. L'aprovació del nou decret ha estat un gran pas endavant per assentar el marc legal per a desplegar aquestes mesures, però sense l'activació dels òrgans previstos en el nou decret, les instruccions tècniques i els recursos, molts territoris troben dificultat per continuar avançant. **El Departament d'Educació ha de ser un facilitador perquè els municipis puguin activar les mesures necessàries.**

El dossier *La protecció dels centres educatius segregats a Catalunya – 2021,* elaborat per la Fundació Bofill, analitza les darreres dades disponibles sobre segregació escolar i assignacions de matrícula viva a Catalunya dels municipis de més de 10.000 habitants de Catalunya, un total de 123 localitats. Ho fa a partir de dades del Departament d'Educació i altres estudis recents. Aquesta anàlisi permet posar sobre la taula la magnitud dels desequilibris de distribució dels alumnes vulnerables i la seva evolució des del curs 2014/2015 fins al 2019/2020.

[1] Aquesta és la taxa que recull la memòria econòmica del Decret d'Admissió 11/2021 i es refereix al llindar de pobresa que marca IDESCAT per la població general l'any 2018. Si considerem la dada d'IDESCAT dels infants i joves menors de 16 anys en risc de pobresa després de transferències socials per l'any 2019, el percentatge puja fins el 31,3% de l'alumnat (199.643 alumnes sense detectar). Per l'any 2020 (darrera taxa disponible), el llindar de risc de pobresa pels menors de 16 anys és de 33,4%.

El Departament d'Educació i les Comissions de Garanties dels 123 municipis de més de 10.000 habitants han de desplegar 5 mesures d'urgència si volen evitar l'agreujament de la concentració dels centres segregats

Catalunya es troba en una cruïlla aquest any. El 21/22 ha començat amb canvis en les Direccions Territorials, noves incorporacions a les presidències de les Comissions de Garanties i és el primer curs que s'inicia amb un decret d'admissió històric aprovat que preveu més mecanismes per revertir la segregació escolar si s'aplica de manera contundent.

Per tant, **les condicions són òptimes per activar finalment les mesures necessàries, però la manca de lideratge per portar-les endavant o un desplegament feble o tardà de les actuacions suposarà un fracàs com a país, limitarà fortament les oportunitats educatives de l'alumnat desafavorit i ignorarà una oportunitat d'or per protegir els centres complexos.**

El Departament d'Educació, les seves delegacions territorials i les Comissions de Garanties d'Admissió municipals han d'aplicar aquestes mesures urgentment si no es vol perjudicar les trajectòries educatives de milers d'infants i joves.

1. **Cal que el Departament d'Educació enviï instruccions precises a les Comissions de Garanties per distribuir la matrícula viva en funció de la complexitat i faci seguiment del desplegament d'aquesta mesura**. La manca de directrius clares de les Comissions de Garanties d'Admissió, òrgans que gestionen l'escolarització a nivell local, afavoreix que se'n faci una distribució preferent cap als centres segregats. El Departament d'Educació ha de garantir que les Comissions de Garanties assignen la matrícula viva en funció de la complexitat dels centres i de l'alumnat, protegint els centres segregats i prioritzant les assignacions als centres amb menys vulnerabilitat.

2. **Cal que el Departament d'Educació i els Ajuntaments despleguin urgentment els mecanismes per detectar com a alumnat amb necessitats educatives per raó socioeconòmica (NESCD) tot l'alumnat vulnerable i els distribueixin equilibradament de cara a la preinscripció 22/23**. Tots els municipis han de disposar un circuit de detecció a partir de creuament de dades interadministratives que garanteixi una detecció àmplia i fiable abans de la propera preinscripció. Aquests mecanismes han de garantir una detecció del 21,3% de l'alumnat (alumnat en risc de pobresa que consta a la memòria econòmica del Decret) i un aprofitament efectiu de la reserva de places per alumnes amb necessitats educatives a tots els centres.

3. **El Departament d'Educació ha d'establir les reserves pressupostàries i els circuits administratius per garantir la gratuïtat total per l'alumnat vulnerable en aquest curs. La distribució equilibrada de l'alumnat només es podrà portar a terme amb garanties si no hi ha barreres econòmiques d'accés a cap dels centres públics i concertats de Catalunya**. La memòria econòmica del Decret d'Admissió 11/2021 quantifica els ajuts que els centres educatius han de rebre per fer efectiva aquesta gratuïtat en 48.566.127,60 euros pel curs 21/22. És fonamental que el Departament d'Educació faci

les reserves pressupostàries pertinents i estableixi els circuits administratius per garantir que aquest pressupost es fa efectiu.

4. **Cal que el Departament traslladi als Serveis Territorials la urgència de programar una oferta ajustada a les necessitats d'escolarització que no deixi vacants als centres complexos i permeti distribuir equilibradament la matrícula viva**. La sobreoferta educativa després de la preinscripció es tradueix en un excés de places vacants que no queden distribuïdes per igual a tots els centres educatius: són els més complexos els que en concentren més i és on va a parar l'alumnat de matrícula viva. El Departament d'Educació ha d'actuar en conseqüència, marcar l'objectiu d'ajustar l'oferta de places al nombre d'alumnes esperats a la preinscripció i establir les mesures necessàries per aconseguir-lo durant la programació del curs 22/23. La reducció de ràtios o el tancament de grups a centres finançats amb fons públics s'ha d'aplicar a tots els municipis que ho necessitin per evitar l'acumulació de vacants als centres segregats amb infrademanda.

5. **La Inspecció educativa ha d'assegurar un acolliment efectiu dels alumnes en tots els centres educatius, independentment de les seves característiques socioeconòmiques, i preveure mecanismes per detectar i sancionar pràctiques discriminatòries amb el pagament de les quotes.** Actualment hi ha una bretxa preocupant en la coresponsabilitat entre xarxes de titularitat: la major part de l'alumnat vulnerable es concentra en un grup reduït de centres públics. Per garantir l'accés efectiu de tot l'alumnat a qualsevol centre finançat amb fons públics han d'existir uns mecanismes de control de l'acollida i de sanció pels centres negligents. La Inspecció educativa és qui ha de liderar aquestes actuacions necessàries per assegurar una bona acollida a tot l'alumnat i amonestar els centres no compleixin els seus deures com a centres finançats per fons públics.

1. Les Comissions de Garanties d'Admissió reprodueixen una política d'assignació preferent de matrícula viva als centres segregats

La manca de mesures de protecció accelera la segregació dels centres més vulnerables. El 83% dels centres segregats rep un excés de matrícula viva que agreuja la seva complexitat

La incorporació de l'alumnat fora del període de preinscripció –l'anomenada matrícula viva- suposa un repte per a la gestió educativa. El curs 19/20 es van produir 19.917 altes d'alumnat entre setembre i juny fora del període de preinscripció als municipis catalans de més de 10.000 habitants (13.131 a Primària i 6.786 a Secundària). Els criteris d'assignació d'aquest alumnat impliquen conseqüències molt importants des del punt de vista de l'equitat educativa i la segregació escolar.

L'arribada d'alumnes un cop han començat les classes introdueix una gran complexitat en la gestió educativa de l'aula. Aquests alumnes són sovint infants i joves vulnerables procedents de famílies que han experimentat una expulsió econòmica del seu municipi d'origen, no han estat escolaritzats prèviament, han viscut periples migratoris, han seguit trajectòries escolars discontínues o no coneixen la llengua vehicular. A aquests fets s'afegeix la complexitat d'incorporar-se a un centre nou amb el curs ja iniciat. Totes aquestes condicions criden a la necessitat de fer-ne una distribució evitant els centres que ja són vulnerables.

No obstant això, la majoria dels municipis de Catalunya encara segueixen el patró d'enviar matrícula viva als centres públics segregats amb vacants disponibles. Aquesta dinàmica negligent evita que les Comissions de Garanties o les Oficines Municipals d'Escolarització hagin d'intervenir amb els centres menys corresponsables que no estan acostumats a rebre alumnat vulnerable al llarg del curs. Tanmateix, l'ús de les vacants, més abundants als centres segregats, assegura que no calgui justificar un augment de la ràtio en els centres més benestants. La dinàmica d'assignació de matrícula viva als centres vulnerables amb vacants agreuja el risc de sobreconcentració d'alumnes d'origen estranger en alguns centres i d'absència d'ells en altres.

El curs 19/20, el 83% dels centres segregats de Primària i Secundària van rebre més matrícula viva que la mitjana dels seus municipis. És a dir, 8 de cada 10 centres segregats reben un excés d'alumnat al llarg del curs. En l'altre extrem, els centres amb defecte d'alumnat estranger van estar protegits d'assignacions de matrícula viva i només el 18% d'ells van matricular més alumnat al llarg del curs que la mitjana de les seves zones de referència.

Taula 1. **Nombre i percentatge centres segregats, equilibrats i no corresponsables amb més matrícula viva que la mitjana de l'entorn a en el curs 19/20**

	E. Infantil i Primària		Educació Secundària		Total centres	
Tipologia de centre	Absolut	Relatiu	Absolut	Relatiu	**Absolut**	**Relatiu**
Centres segregats	252	83%	95	83%	347	83%
Centres equilibrats	355	43%	249	43%	604	43%
Centres no corresponsables	65	16%	48	22%	113	18%
TOTAL	672	44%	392	43%	1064	44%

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació del curs 19/20

Les Comissions de Garanties assignen un de cada tres alumnes de matrícula viva a un centre segregat. L'alumnat que canvia de centre educatiu al llarg del curs té un alt risc de ser escolaritzat en un centre amb alta concentració d'alumnat vulnerable

Les Comissions de Garanties d'Admissió, òrgans locals que presideix la Inspecció educativa, envien el 31% dels alumnes que demanen plaça escolar al llarg de l'any a un centre segregat. Una política veritablement redistributiva de la complexitat hauria de garantir que aquest percentatge rondés el 0% i que fossin només casos puntuals els que s'assignessin a centres segregats. El gruix d'aquest alumnat s'hauria de matricular en centres amb baixa complexitat social amb l'objectiu d'equilibrar la composició dels centres i garantir més oportunitats educatives pels infants i joves que demanessin plaça al llarg del curs.

Les dades mostren els òrgans responsables de gestionar l'escolarització a nivell local no escolaritzen l'alumnat de matrícula viva amb aquesta lògica desegregadora. **El curs 19/20, 6.101 alumnes podrien haver estat assignats a un centre divers i haver gaudit de més oportunitats educatives fruit de la barreja social**, però en lloc d'això els van matricular en centres amb alta concentració d'alumnat d'origen estranger amb totes les conseqüències negatives que comporta.

Tot i que els centres no corresponsables representen el 18% del total de Catalunya, només van rebre un 14% de les assignacions al llarg del curs. La manca d'assignacions cap a centres no corresponsables agreuja la seva concentració d'alumnat natiu i impedeix fer servir distribució de matrícula viva com a mecanisme per equilibrar la composició dels centres al llarg de l'any.

Taula 2. **Nombre i percentatge d'altes de matrícula viva assignades als centres segregats, equilibrats i no corresponsables sobre el total d'assignacions de matrícula viva que es van produir a Catalunya el curs 19/20**

	E. Infantil i Primària		Educació Secundària		Total centres	
Tipologia de centre	**Absolut**	**Relatiu**	**Absolut**	**Relatiu**	**Absolut**	**Relatiu**
Assignacions de matrícula viva a centres segregats	4450	34%	1651	24%	6101	31%
Assignacions de matrícula viva a centres equilibrats	6751	51%	4353	64%	11104	56%
Assignacions de matrícula viva a centres no corresponsables	1930	15%	782	12%	2712	14%
TOTAL	13131	100%	6786	100%	19917	100%

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació del curs 19/20

2. La infradetecció d'alumnat amb necessitats específiques provoca l'empitjorament de la vulnerabilitat en els centres segregats

Als municipis de més de 10.000 habitants hi ha 117.884 alumnes vulnerables sense detectar com a alumnes amb necessitats educatives (NESCD) que no poden accedir als beneficis d'aquesta identificació

La detecció i distribució equilibrada és un fonamental per aconseguir que tots els centres educatius reprodueixin l'heterogeneïtat dels seus municipis. Per posar en pràctica aquesta mesura existeix la categorització "d'alumne amb necessitats educatives derivades de situacions socioeconòmiques i socioculturals especialment desafavorides" (NESCD), que atorga el dret d'ocupar una plaça reservada i que serveix per justificar la rebuda d'ajuts pels centres amb alta concentració d'alumnat vulnerable, conèixer el grau de complexitat i per exercir una protecció respecte a l'assignació de matrícula viva.

La taxa d'alumnes per sota del llindar de pobresa per al curs 2019/2020 va ser del 21,3% del total de l'alumnat. No obstant això, el percentatge d'alumnat detectat al conjunt de Primària i Secundària als municipis de més de 10.000 habitants és només del 7,1%, un total de 59.082 alumnes. Per tant, a Catalunya hi ha aproximadament 117.884 alumnes amb necessitats educatives per raó socioeconòmica sense detectar i sense poder gaudir dels beneficis d'aquesta consideració.

La meitat dels centres segregats no tenen cap alumne identificat com a alumne amb necessitats educatives per raó socioeconòmica a P3. La manca de detecció impedeix l'aprofitament de la reserva de places i genera concentració d'alumnat vulnerable en determinades escoles

L'alta concentració d'alumnat estranger té estreta relació amb l'aglutinació de situacions socioeconòmiques desafavorides. Aquest fet hauria de comportar taxes elevades d'alumnat amb necessitats educatives en els centres segregats, fruit d'una detecció i reconeixement administratiu de la seva vulnerabilitat. No obstant això, els centres segregats experimenten un greu problema d'infradetecció que incrementa la seva complexitat.

La detecció de necessitats educatives per raó socioeconòmica (NESCD) és especialment important en els moments previs a l'escolarització a P3. La identificació primerenca permet a l'alumnat gaudir del dret a la reserva de places a la preinscripció, un mecanisme clau per distribuir-lo per igual entre tots els centres. Si aquest alumnat no es detecta prèviament a l'accés a P3, s'identificarà desigualment en funció del territori al llarg dels anys quan ja s'ha concentrat en determinats centres.

Aquesta és la situació de la majoria dels centres segregats. De les 305 escoles segregades el curs 19/20, 147 (48% del total) no tenien cap alumne identificat com a alumne amb necessitats educatives per raó socioeconòmica a P3. Aquest fet no s'ha d'entendre com una desegregació d'aquest grup de centres, sinó com a una greu infradetecció, ja que de mitjana tenien un 45% d'alumnat estranger en aquest nivell inicial i la detecció de necessitats, tot i que insuficient, creix a un 14% a sisè.

Són poques les escoles segregades amb un volum de detecció significatiu a P3. El 6% de les escoles segregades té una detecció a P3 entre el 20% i el 30% de l'alumnat matriculat, és a dir,

una taxa similar al percentatge d'alumnat en risc de pobresa de Catalunya. Cal considerar que el grau de detecció hauria de ser encara més gran en la majoria d'aquests centres i presentar percentatge de detecció molt superior a la mitjana d'alumnat en risc de pobresa. No obstant això, només un 8% de les escoles segregades té més d'un 30% d'alumnat amb necessitats específiques per raó socioeconòmica detectat a P3.

Gràfic 1. **Volum de centres segregats de Primària en funció del gray de detecció d'alumnat amb necessitats educatives per condició econòmica desfavorida (NESCD) a P3**

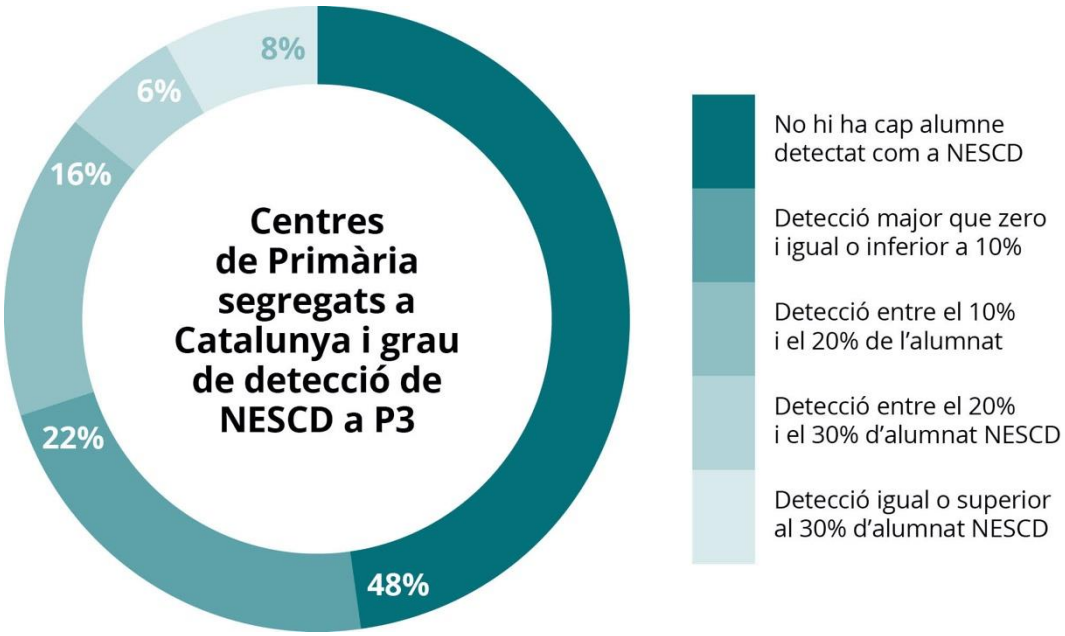

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació del curs 19/20

3. La concentració als centres segregats ha augmentat i s'ha cronificat en els últims cincs anys davant la inacció de les administracions

El nombre de centres segregats ha augmentat en els últims cinc anys, passant de 400 a 420. Els instruments i el consens no s'han traduït en una millora de la situació dels centres segregats

Els desequilibris en la composició social dels centres són un llastre present a la majoria de municipis de Catalunya. Els darrers anys s'han produït significatius avenços administratius, de consens i legals per enfrontar la segregació escolar, però la multiplicació dels instruments per combatre el problema no s'han traduït en una reducció del nombre de centres segregats.

En els últims cinc anys Catalunya ha experimentat el creixement del nombre de centres segregats, que han passat de 293 a Primària en el curs 14/15 a 305 en el curs 19/20. Aquest augment també s'ha produït a Secundària, on els centres segregats han passat de ser 107 a 115 en només cinc anys.

La generalització de males pràctiques com la no detecció d'alumnat vulnerable, l'alta assignació de matrícula viva als centres més vulnerables o els desajustos en la programació de l'oferta han contribuït al fet que hi hagi 20 centres segregats més que fa cinc cursos, és a dir, escoles i instituts amb una composició notablement diferent de la del seu entorn i on els alumnes gaudeixen de menys oportunitats que la resta dels seus companys.

Per altra banda, cal destacar que, tot i haver-hi un empitjorament en el nombre de centres segregats, els darrers anys s'ha produït un increment del nombre de centres equilibrats. Aquests centres són escoles i instituts amb un volum d'alumnat estranger similar a la del seu entorn. En el cas de Primària, en el curs 19/20 hi ha 104 centres equilibrats més que fa 5 anys i, en Secundària, 78.

El creixement del nombre de centres equilibrats s'explica principalment per una reducció del nombre de centres no corresponsables, aquells amb menys de la meitat dels alumnes estrangers que els correspondria segons la mitjana del seu entorn. A Primària, el curs 19/20 hi ha 121 centres no corresponsables menys que fa 5 anys metre que, a Secundària, són 40 menys.

Taula 3. **Nombre i percentatge de centres segregats, equilibrats i no corresponsables a Catalunya en el curs 14/15 i 19/20**

Tipologia de centre	E. Infantil i Primària				Educació Secundària			
	14/15		19/20		14/15		19/20	
	Absolut	Relatiu	Absolut	Relatiu	Absolut	Relatiu	Absolut	Relatiu
Centres segregats	293	19%	305	↑20%	108	12%	115	↑13%
Centres equilibrats	724	47%	829	↑54%	497	58%	576	↑63%
Centres no corresponsables	516	34%	395	↓26%	259	30%	219	↓24%
TOTAL	1533	100,00%	1529	100,00%	864	100,00%	910	100,00%

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació del curs 19/20

Tres de cada quatre centres segregats han cronificat la seva concentració al llarg dels últims cinc anys i continuen escolaritzant molt més alumnat estranger que els centres del seu entorn

El curs 14/15 hi havia 400 centres escolars segregats a Catalunya. La majoria d'aquests centres han cronificat la seva situació: tres de cada quatre centres que estaven segregats el curs 14/15 continuen tenint una concentració d'alumnat estranger molt superior a la mitjana del seu entorn.

De les 293 escoles de Primària que presentaven alts nivells de segregació escolar el curs 14/15 a Primària, només 51 s'han desegregat i tenen una composició més similar a la del seu territori de referència. A 221 d'aquestes escoles, la situació de segregació s'ha mantingut i no s'ha revertit en els últims cinc cursos. Per altra banda, 9 d'elles es van tancar i els 12 que es van reconvertir en instituts escola no han aconseguit revertir amb aquesta estratègia la segregació respecte al seu entorn.

Per altra banda, al llarg dels últims cinc anys s'ha produït l'increment de la segregació a un important grup d'escoles que eren abans diverses. 72 dels 305 centres segregats a Primària que hi ha actualment són centres que fa cinc cursos tenien una composició equilibrada respecte al seu entorn. En els últims cinc cursos hi ha hagut, per tant, un preocupant procés de segregació a la xarxa de Primària, amb més casos d'escoles que s'han segregat que d'escoles que han millorat l'equilibri de la seva composició.

Gràfic 2. **Evolució del volum de centres de Primària segregats entre el curs 14/15 i el curs 19/20.**

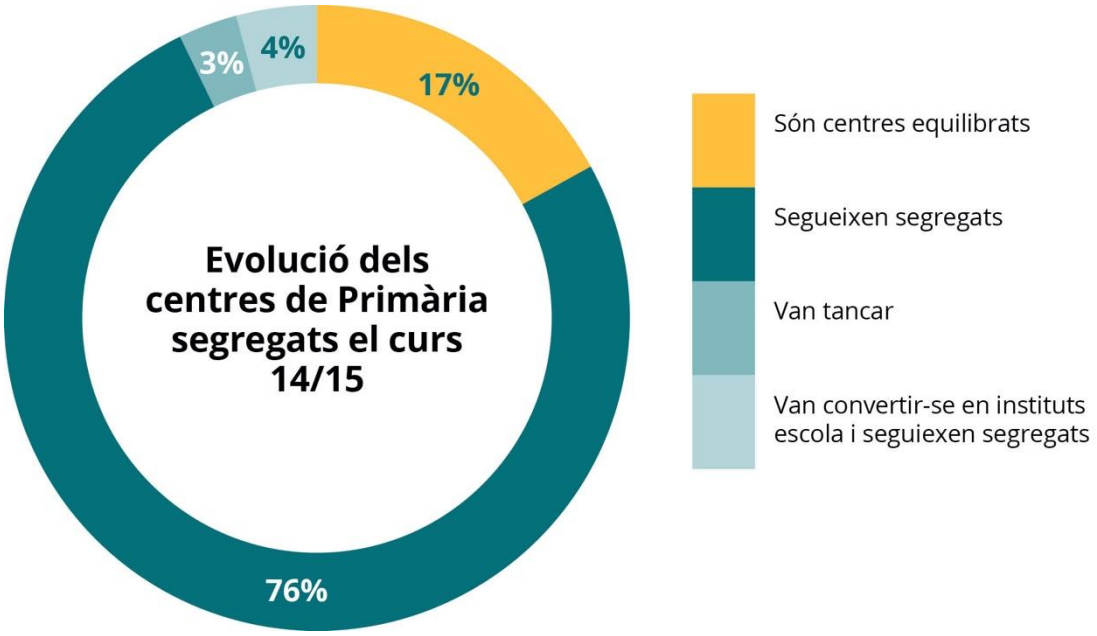

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació del curs 19/20

Pel que fa a la Secundària, dels 107 centres segregats que hi havia en el curs 14/15, 69 segueixen segregats actualment, 1 es van convertir en institut escola però també va continuar segregat, 34 són ara centres equilibrats i 3 van tancar o transformar-se en centres de formació postobligatòria.

Aquesta dada fa entendre així mateix que molts dels centres que estan actualment segregats no ho estaven fa cinc anys i han viscut un procés de complexificació. Dels 115 centres de Secundària segregats que hi ha actualment, 45 tenien una composició equilibrada durant el curs 14/15.

Gràfic 3. **Evolució del volum de centres de Secundària segregats entre el curs 14/15 i el curs 19/20.**

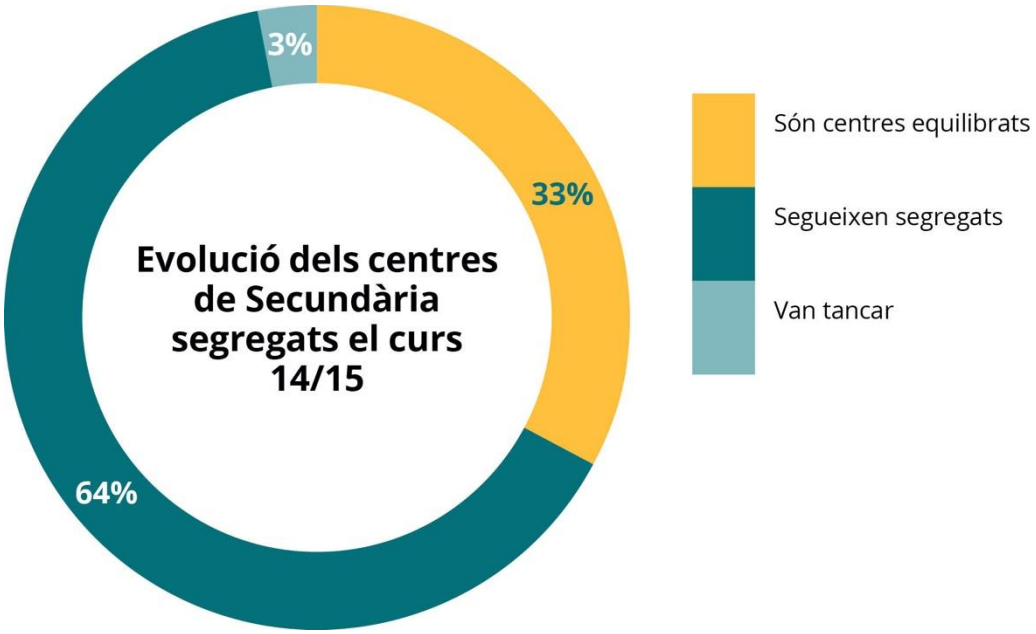

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació del curs 19/20

Les dades disponibles indiquen, així mateix, que en cap dels centres segregats que van transformar-se en instituts-escola s'ha revertit la seva situació i continuen amb una alta concentració d'alumnat estranger.

4. La majoria dels centres segregats són públics i la majoria de centres no corresponsables són concertats

La majoria dels centres segregats són de titularitat pública. Hi ha una gran bretxa entre xarxes, especialment a Primària on el 91% dels centres segregats són escoles públiques

Els problemes de segmentació social de l'escola no ocorren amb la mateixa intensitat a la xarxa de titularitat pública i a privada-concertada. Tot i que ambdues tipologies de centre són finançats amb fons públics i existeixen sota el paraigua del mateix marc legal (reserva de places per alumnes amb necessitats educatives, gratuïtat de l'educació, responsabilitat de ser acollidors amb tots els alumnes...), no escolaritzen el mateix perfil d'alumnat.

Del total dels centres segregats a Primària, un 91% és de titularitat pública i només un 9% pertanyé a la xarxa privada-concertada. A la Secundària s'escurça la distància: un 76% dels centres segregats de Primària són públics i un 24%, concertats.

En tant que els centres equilibrats, a Primària el 73% d'ells són públics i el 27%, privats-concertats. A la Secundària també s'apropen els percentatges, amb un 59% de centres equilibrats públics i un 41% a la concertada.

En el cas dels centres no corresponsables es produeix una evolució inversa. A la Primària hi ha més equilibri entre xarxes: un 30% dels centres no corresponsables són públics a Primària i un 70%, concertats. A la Secundària, l'ampla majoria de centres no corresponsables són concertats (91%), mentre que només un 9% d'ells són públics.

La no gratuïtat efectiva de l'escolarització té a veure amb aquestes diferències. Tal com ha indicat el Síndic de Greuges en diferents publicacions, el dret efectiu a l'educació gratuïta no està encara assegurat. Tot i que la normativa prohibeix el pagament de quotes escolars als centres finançats per fons públics, en la pràctica molts centres concertats estableixen el pagament d'aportacions "voluntàries" que molt sovint es converteixen en obligatòries.

Així, alguns centres privats concertats estableixen dinàmiques per seleccionar l'alumnat i pressionen les famílies per fer aquestes aportacions. D'aquesta manera, es genera una barrera econòmica en alguns centres concertats que provoca la concentració d'alumnes de famílies desavantatjades en determinats centres, generalment públics.

Cal destacar que, tot i estar lluny de la predominança de la xarxa privada-concertada, també existeixen centres públics no corresponsables a la xarxa pública (140 en total). La tendència a la concentració, tot i veure's afectada en gran manera per l'existència d'una doble xarxa de titularitat, emergeix en qualsevol context. Per tant, a banda de generar un marc necessari i urgent de gratuïtat efectiva de l'educació, cal desplegar polítiques d'escolarització equilibrada que explotin els mecanismes existents per garantir l'heterogeneïtat als centres educatius.

Taula 4. **Nombre i percentatge de centres segregats, equilibrats i no corresponsables a Catalunya en el curs 19/20 segons titularitat**

Tipologia de centre	E. Infantil i Primària				Educació Secundària			
	Públic		Concertat		Públic		Concertat	
	Absolut	Relatiu	Absolut	Relatiu	Absolut	Relatiu	Absolut	Relatiu
Centres segregats	277	91%	28	9%	87	76%	28	24%
Centres equilibrats	605	73%	223	27%	341	59%	235	41%
Centres no corresponsables	120	30%	275	70%	20	9%	199	91%
TOTAL	1002	66%	526	34%	448	49%	462	51%

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació del curs 19/20

5. Hi ha grans desequilibris en l'aplicació de mesures contra la segregació escolar als Serveis Territorials del Departament d'Educació

74 dels 123 municipis de més de 10.000 habitants tenen algun centre escolar segregat i el 86% d'ells no fa una protecció efectiva de les seves escoles i instituts vulnerables

L'alta concentració d'alumnat estranger és un problema freqüent a la majoria de municipis, independentment del seu volum d'alumnat estranger o de la seva grandària. El curs 19/20, 74 dels municipis catalans tenia algun centre segregat, ja sigui a Primària o a Secundària i, en el cas de Barcelona, tots els 10 districtes *[veure taula 6]*.

Tot i la signatura del Pacte contra la Segregació escolar per part de gairebé tots els municipis de més de 10.000 habitants, no s'han implementat mesures a nivell local per protegir els centres segregats. Pel que fa a la distribució d'alumnat al llarg del curs, la majoria de municipis assigna un excés d'alumnat de matrícula viva als centres segregats, bé perquè no té una política redistributiva de la complexitat o bé perquè no l'aplica de manera general a tots els centres segregats.

El 86% dels municipis amb algun centre segregat van enviar més matrícula viva que la mitjana a la majoria dels seus centres amb més concentració d'alumnat estranger. La manca de mesures de protecció cap als centres segregats, tot i la cobertura legal i el compromís del Pacte contra la Segregació per portar-les a terme, indica que calen instruccions més rígides i més supervisió del seu compliment per posar fre al problema.

Hi ha un grup de municipis com Barcelona, Terrassa o Manresa que en els últims anys han començat a desplegar mesures clau per lluitar contra la segregació escolar, com establir els mecanismes per detectar més alumnat vulnerable, incloure criteris de distribució equilibrada de la matrícula viva o treballar per fer una programació ajustada de l'oferta a la preinscripció. Aquestes mesures s'han traduït en indicis de millora en els indicadors de desegregació, i si es mantenen i es potencien poden comportar un augment significatiu de l'equilibri a les escoles en els propers anys.

Evitar l'assignació de matrícula viva als centres segregats és possible: hi ha 10 municipis i un districte de Barcelona que han protegit de matrícula la majoria dels seus centres segregats

La protecció dels centres segregats és una assignatura pendent a la majoria de municipis de Catalunya, però n'hi ha un petit grup que han posat en marxa aquesta mesura clau. Els únics municipis que van protegir la meitat o més dels seus centres segregats de les assignacions al llarg del curs va ser Banyoles, Cunit, El Masnou, El Prat de Llobregat, Igualada, Olot, Premià de Dalt, Sant Pere de Ribes, Sant Vicenç del Horts i Viladecans, i a Barcelona, el districte de Ciutat Vella. Aquests municipis demostren que protegir els centres segregats de matrícula viva és possible i que hi ha referents de distribució equilibrada de matrícula viva arreu del territori.

La protecció dels centres segregats és una actuació que es desplega des de les Comissions de Garanties i que implica tenir en compte la complexitat dels centres educatius cada cop que s'assigna un alumne. L'aplicació d'aquest criteri de manera sostinguda al llarg dels anys repercuteix fortament en l'equilibri de la composició social dels centres educatius.

Hi ha 23 municipis sense centres segregats ni centres no corresponsables. En aquests municipis tot l'alumnat està escolaritzat a centres equilibrats amb la composició del seu territori

L'objectiu final de les mesures contra la segregació escolar és evitar que hi hagi centres segregats i que tots els centres es coresponsabilitzin en l'escolarització d'alumnat vulnerable. A Catalunya hi ha 23 municipis que presenten aquesta realitat *[veure taula 6]*: tot l'alumnat està escolaritzat a centres equilibrats on la composició social és semblant a la del seu entorn. Aquests municipis són: Arenys De Mar, Argentona, Badia Del Vallès, Balaguer, Canet De Mar, Cardedeu, Cassà De La Selva, Castelló d'Empúries, Cubelles, La Bisbal d'Empordà, La Seu d'Urgell, L'Escala, Lliçà D'amunt, Mollerussa, Palamós, Ripoll, Sant Andreu De Llavaneres, Sant Just Desvern, Santa Coloma De Farners, Tàrrega, Torelló, Torredembarra i Vilanova Del Camí.

Els Serveis Territorials de Tarragona, Terres de l'Ebre, Vallès Occidental, Barcelona Comarques, Lleida i Consorci d'Educació de Barcelona tenen més escoles de Primària segregades que la mitjana de Catalunya

Més enllà de la realitat municipal, hi ha gran diferencies entre Serveis Territorials pel que fa a la segregació dels centres. Els Serveis Territorials són les delegacions encarregades d'executar les directrius del Departament d'Educació en el territori i exercir les funcions d'Inspecció Educativa, és a dir, els òrgans amb major capacitat per desplegar de mesures a nivell territorial. Les dades sobre nivell de segregació dels centres escolars indiquen que no tots els Serveis Territorials estan en la mateixa situació i que existeixen territoris amb necessitat d'actuació prioritària on s'han d'aplicar mesures desegregadores amb més contundència i urgència. En cas contrari, es perpetuarà la disparitat d'oportunitat d'oportunitats educatives per l'alumnat vulnerable en funció d'en quin Servei Territorial estigui matriculat.

Hi ha notables diferències pel que fa a l'equilibri de la composició escolar entre Serveis Territorials. El Consorci d'Educació de Barcelona, els Serveis Territorials de Barcelona Comarques, els de Tarragona i els de Lleida tenen un volum més gran de centres segregats que la mitjana del país tant a Primària (20%) com a Secundària (13%). Aquest fet incrementa el risc de l'alumnat d'aquests territoris d'estudiar en un centre segregat i de tenir menys oportunitats educatives. Per altra banda, hi ha dos Serveis Territorials on hi ha un volum més gran de centres segregats a Primària que a la resta del país: Vallès Occidental i Terres de l'Ebre.

Alguns d'aquests territoris van començar fa uns anys a aplicar importants mesures d'escolarització equilibrada, com el Consorci de Barcelona amb el Pla de Xoc, Tarragona amb reduccions de ràtio a diversos municipis per tractar d'evitar la sobreoferta, el Vallès Occidental amb un exercici profund des de la Inspecció per recopilar i analitzar dades de segregació o l'aposta de tots aquests Serveis Territorials per impulsar projectes Magnet a diferents centres educatius. Aquestes mesures són fonamentals per seguir avançant en la lluita contra la segregació escolar.

Per altra banda, hi ha cinc delegacions territorials on la majoria de centres de Primària no estan equilibrats en relació amb el seu entorn: Tarragona (38% de centres equilibrats), Terres de l'Ebre (40%), Vallès Occidental (42%), Barcelona Comarques (47%) i Baix Llobregat (49%). Per últim, hi ha cinc Serveis Territorials tenen la majoria de les escoles equilibrades: Vallès Oriental-Maresme (75%), Catalunya Central (70%), Girona (65%), Consorci de Barcelona (58%) i Lleida (54%).

Vallés-Oriental Maresme, Catalunya Central i Girona són els Serveis Territorials amb més centres equilibrats. Aquestes delegacions fan també més detecció d'alumnat amb necessitats educatives per raó socioeconòmica que la resta del país

Les polítiques impulsades des dels Serveis Territorials, com traslladen les consignes del Departament i quina supervisió hi fan, tenen un fort efecte sobre la distribució equilibrada de l'alumnat. El seu rol és fonamental en aquest moment, amb un Decret d'admissió que insta explícitament a desplegar mesures desegregadores que s'han de traduir en polítiques tangibles sobre el terreny.

L'actitud proactiva en el desplegament d'actuacions en alguns territoris s'ha traduït en un major equilibri en la composició escolar. Alguns Serveis Territorials tenen menys centres segregats que la mitjana del territori, tant a Primària com a Secundària: Vallès Oriental-Maresme, Catalunya Central, Girona i Baix Llobregat. D'entre ells, Vallès Oriental-Maresme, Catalunya Central i Girona tenen també menys centres no corresponsables que la mitjana del país. Aquestes delegacions són, com veurem en el següent punt, de les que més alumnat amb necessitats educatives per raó socioeconòmica detecten de tota Catalunya.

Taula 5. **Proporció de centres no corresponsables, equilibrats i segregats a Infantil i Primària, i Secundària el curs 19/20 per Serveis Territorials**

Serveis Territorials	Percentatge de centres no corresponsables		Percentatge de centres equilibrats		Percentatge de centres segregats	
	EIEP	ESO	EIEP	ESO	EIEP	ESO
Vallès Oriental-Maresme	15%	14%	75%	79%	10%	7%
Catalunya Central	14%	9%	70%	84%	16%	6%
Girona	19%	14%	65%	79%	16%	8%
Consorci de Barcelona	20%	29%	58%	51%	22%	20%
Lleida	23%	12%	54%	73%	23%	15%
Baix Llobregat	34%	30%	49%	64%	17%	6%
Barcelona Comarques	30%	25%	47%	59%	23%	16%
Vallès Occidental	37%	29%	42%	59%	21%	12%
Terres de l'Ebre	35%	25%	40%	75%	25%	0%
Tarragona	31%	29%	38%	53%	31%	18%

● Pitjor que la mitjana de Catalunya.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació del curs 19/20

Els Serveis Territorials de Tarragona, Baix Llobregat i Terres de l'Ebre detecten per sota d'un 5% d'alumnat amb necessitats educatives per raó socioeconòmica a l'escola. La inacció a l'hora d'aplicar la normativa sobre detecció perjudica greument a l'alumnat vulnerable

Com ja s'ha assenyalat, la detecció d'alumnat socioecòmicament vulnerable (NESCD) és una de les eines fonamentals per reduir la segregació escolar. Detectar els casos acuradament permet tenir una idea precisa dels nivells de complexitat que hi ha als centres educatius i prendre decisions estratègiques sobre segregació. Actualment, els nivells generals de detecció a Catalunya són baixos i són, també, molt desiguals entre territoris.

Cap dels 10 Serveis Territorials arriba al 21,3% de detecció en el conjunt de les etapes obligatòries que marca el llindar de pobresa del curs 19/20, però Catalunya Central (17%) i Girona (14%) s'hi apropen a la Primària. Hi ha també tres Serveis Territorials que detecten menys d'un 5% d'alumnat amb necessitats educatives per raó socioeconòmica a tot Infantil i Primària: Tarragona (3%), Baix Llobregat (2%) i Terres de l'Ebre (2%).

La detecció a Secundària és més baixa que a Primària. Tot i la possibilitat de fer una major identificació ja que l'alumnat porta anys al sistema i és conegut per l'Administració, tots els Serveis Territorials (excepte aquells que tenen taxes molt baixes de detecció general) en detecten menys que a la Primària.

Gràfic 4. **Volum d'alumnat amb necessitats educatives per condició socioeconòmica desafavorida detectat a Primària i Secundària per Servei Territorial**

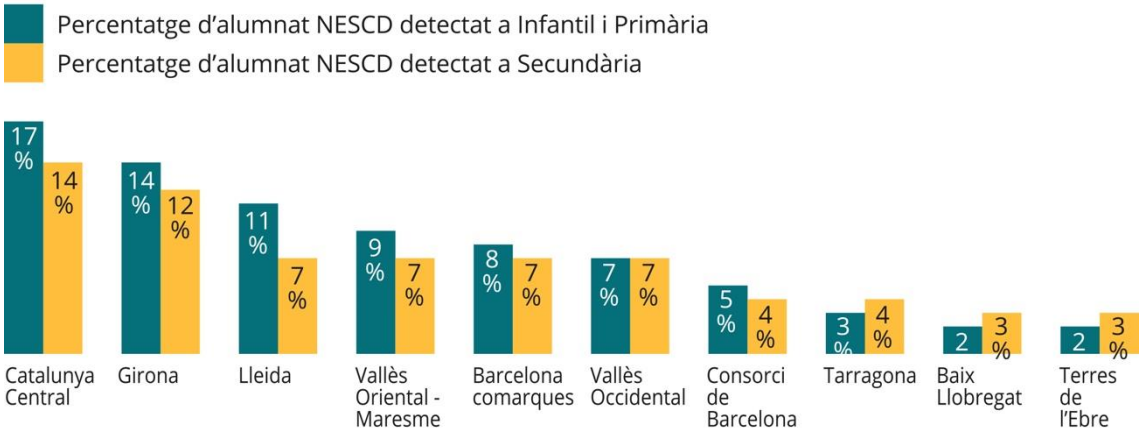

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació del curs 19/20

Hi ha 20 punts de diferència entre els nivells de detecció d'alumnat en situació de vulnerabilitat socioeconòmica entre un grup de P3 d'una escola segregada del Servei Territorial Catalunya Central i un de Tarragona, Baix Llobregat o Terres de l'Ebre

La baixa detecció d'alumnat vulnerable a P3 en funció del territori té greus efectes sobre la segregació dels centres educatius. Un territori on no hi ha mecanismes per detectar prèviament a l'escolarització l'alumnat vulnerable provoca que aquest s'hi concentri i s'acabin generant centres amb una composició molt diferent de la del seu entorn.

La detecció d'alumnat vulnerable a les etapes inicials és un repte pels Serveis Territorials i els municipis que exigeix planificació i un treball coordinat entre Administracions. Les dades indiquen que no tots els Serveis Territorials han posat en marxa els mecanismes de detecció prèvia de manera eficaç. Així, mentre als centres segregats a Catalunya Central un 20% d'alumnat està detectat com a vulnerable per raó socioeconòmica, a Tarragona, amb un volum d'alumnat estranger similar als centres d'aquestes característiques, només n'hi ha un 2% identificat.

Gràfic 5. **Volum d'alumnat detectat a P3 com a vulnerable per raó socioeconòmica als centres segregats per Servei Territorial**

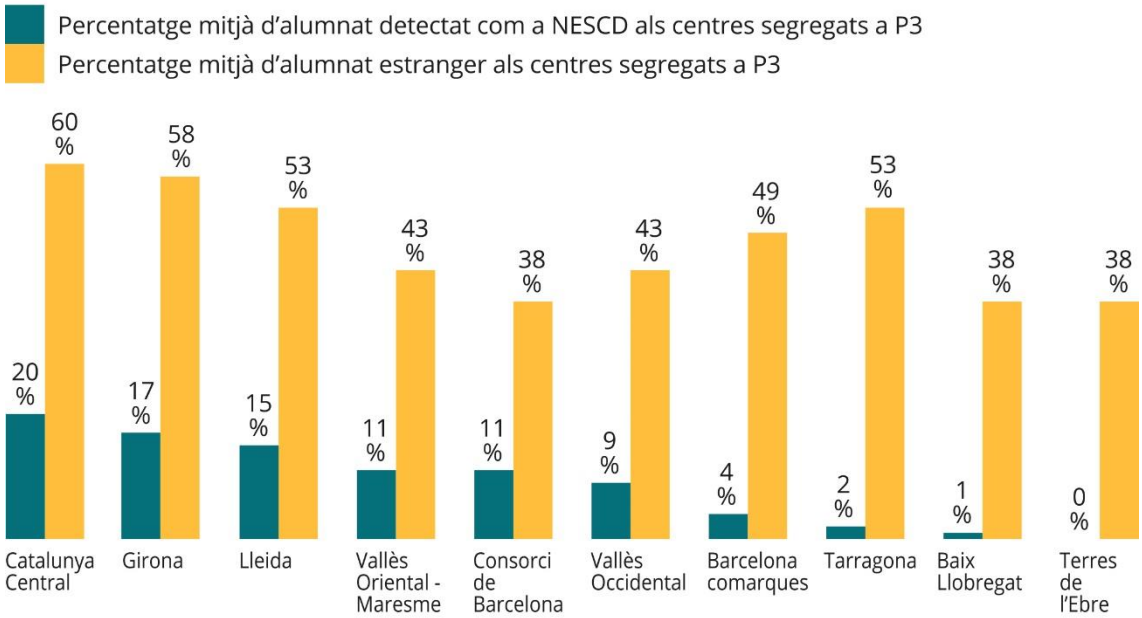

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació del curs 19/20

El 91% dels municipis amb algun centre segregat té també algun centre no corresponsable. La inacció en el desplegament de mesures accelera la polarització de l'alumnat

La segregació escolar és una moneda de dues cares: hi ha centres segregats amb altes concentracions d'alumnat estranger i centres segregats *en l'altra direcció* que gairebé no en tenen cap. Tot i que la concentració d'alumnat vulnerable és més cridanera i urgent, l'existència de centres sense alumnes d'origen estranger és també un problema de primer ordre a Catalunya. De la mateixa manera que cal resoldre les situacions de concentració d'alumnat d'origen estranger, cal activar mesures per diversificar els centres educatius que no n'escolaritzen cap.

L'aglutinació d'alumnat més benestant en determinats centres provoca un encapçalament del capital instructiu i econòmic. L'existència de centres amb excés d'alumnat natiu, generalment més capitalitzat, evita la barreja social i dificulta que es produeixi *l'efecte company* que beneficia als alumnes més vulnerables.

Com ja hem vist, el 17% dels centres escolars de Catalunya està segregat, és a dir, té una composició social molt més vulnerable que la del seu entorn amb una important concentració d'alumnat d'estranger. Cal destacar, però, que el fenomen més gran de concentració es produeix amb l'alumnat natiu, freqüentment més capitalitzat. A Catalunya el **25% dels centres de Primària i Secundària no són corresponsables**, és a dir, centres amb alta concentració d'alumnat natiu en relació amb el seu entorn, amb menys de la meitat d'alumnat estranger que la mitjana de la zona.

Els fenòmens de concentració d'alumnat natiu i d'alumnat estranger conviuen en 67 dels 74 municipis amb centres segregats *[veure taula 6]* on hi ha, per tant, tant centres segregats com centres no corresponsables.

La gran majoria dels municipis amb centres no corresponsables els protegeixen de matrícula viva i eviten la seva diversificació social

Pel que fa als centres no corresponsables, tots els municipis amb algun centre d'aquesta tipologia els han assignat menys alumnat de matrícula viva a tots o algun durant el curs 19/20. Només Banyoles, Sant Celoni i Vilassar de Mar van assignar més matrícula viva que la mitjana municipal al total de centres no corresponsables de la seva xarxa escolar.

Les dades indiquen, per tant, que el model de municipi més freqüent a Catalunya és el de localitat amb centres segregats i centres no corresponsables sense criteris de distribució equilibrada de la matrícula viva.

Per altra banda, hi ha altres casos greus de municipis sense centres amb excessiva concentració pel que fa a l'alumnat estranger en relació al territori però si amb escoles sense gairebé diversitat. L'absència d'alumnat estranger en determinats centres és especialment flagrant en el cas de municipis com Salt, amb més d'un 40% d'alumnat estranger al conjunt de l'alumnat, però amb centres amb menys d'un 10% d'alumnat estranger *[veure taula 6].*

6. Implicacions de política pública

Malgrat els alts nivells de segregació escolar, des de fa anys es disposa de suficient coneixement i instruments per poder combatre-la de manera efectiva. La llei d'Educació, el Pacte contra la Segregació Escolar i el Decret 11/2021 assenyalen amb claredat els mecanismes que calen per reduir de manera efectiva la segregació, i existeixen nombroses experiències al territori que demostren que l'èxit és possible. En base al coneixement disponible actualment, i d'acord amb les bones experiències municipals existents, cal assenyalar les següents recomanacions de política pública que han de desplegar-se amb urgència al llarg del curs 21/22 i de cara a la propera preinscripció escolar.

Cal que les Comissions de Garanties d'Admissió evitin al màxim l'assignació de matrícula viva als 420 centres segregats

L'assignació d'alumnat de matrícula viva a les escoles segregades és una constant al sistema escolar i cal revertir urgentment aquesta pràctica negligent que no respecta la normativa vigent ni les directrius del Pacte contra la Segregació Escolar.

a) **El Departament d'Educació ha d'enviar instruccions urgents per bloquejar les assignacions de matrícula viva als centres segregats durant el primer trimestre del curs 21/22 i evitar la seva complexificació**. La manca de directrius de les Comissions de Garanties d'Admissió, òrgans que gestionen l'escolarització a nivell local, afavoreix que se'n faci una distribució en funció de les vacants disponibles, generalment acumulades a les escoles amb més complexitat. Aquest patró contribueix a agreujar la concentració dels centres i la segregació escolar. Cal que el Departament d'Educació trenqui aquesta dinàmica i enviï instruccions precises als presidents de les Comissions de Garanties per distribuir la matrícula viva en funció de la complexitat. L'objectiu de totes les Comissions de Garanties a partir d'aquest curs ha de ser implementar una política de "matrícula viva zero" als centres segregats.

b) **Cal que les Comissions de Garanties prioritzin l'assignació de matrícula viva als centres no corresponsables per diversificar la seva composició**. Les Comissions de Garanties dels 93 municipis amb centres no corresponsables han d'implementar una política d'assignació preferent de l'alumnat al llarg del curs en aquests centres amb una lògica redistributiva de la complexitat. Així, cal que les Comissions de Garanties assumeixin el deure de comprovar que no hi ha cap centre amb baixa concentració d'alumnat estranger que no rebi matrícula viva.

c) **Cal establir el tancament de les ràtios als centres segregats després del procés de preinscripció des dels Serveis Territorials d'Educació per no oferir aquestes vacants al llarg del curs.** Els centres segregats acostumen a ser menys desitjats i acumular moltes vacants després del procés de preinscripció. La disponibilitat de vacants de l'any provoca el risc d'assignació de matrícula viva des de les Comissions de Garanties. Les orientacions que el Departament d'Educació va emetre per a la passada preinscripció 21/22 ja recomanaven fermament el tancament de les vacants disponibles als centres segregats. No obstant això, la majoria de municipis no la van implementar. Per fer efectiva aquesta mesura, cal que el Departament implementi com a procediment general el tancament de les ràtios a tots els nivells dels centres segregats des dels Serveis Territorials a la preinscripció 22/23 i que siguin excepcionals els casos de centres segregats on no s'executi aquest tancament.

Cal que el Departament d'Educació desplegui urgentment els mecanismes per detectar tot l'alumnat vulnerable i distribuir-lo equilibradament

Una de les principals causes dels alts nivells de segregació escolar és la infradetecció d'alumnat vulnerable. Si no es detecta aquest alumnat com a alumnat amb necessitats educatives per condició socioeconòmica desafavorida (NESCD), no es pot garantir la seva escolarització en centres educatius diversos. Per anar bé, abans de començar la preinscripció del curs 22/23 cal haver detectat com a mínim el 21,3% d'alumnat que començarà P3 i 1r d'ESO.
Aquest augment significatiu dels nivells de detecció s'ha de fer amb l'abast suficient arribant a tots els municipis, especialment als 40 amb algun centre segregat on no s'han detectat necessitats específiques a P3.

a) **Cal que el Departament d'Educació i els Ajuntaments activin les unitats de detecció d'alumnat vulnerable, que han d'estar en ple funcionament abans de la preinscripció del 22-23.** De cara a la propera preinscripció cal haver desplegat ja les noves Unitats de Detecció com a mínim als 123 municipis de més de 10.000 habitants, de tal manera que l'increment en la detecció per ajustar-se a la realitat passi a ser un mecanisme ordinari del sistema educatiu. Durant el primer trimestre del curs 21/22 cal que el Departament d'Educació elabori els procediments i clarifiqui les funcions d'aquestes unitats, de tal manera que a finals d'any les unitats estiguin detectant abans de la preinscripció per al curs 2022-23 la totalitat del 21,3% de l'alumnat vulnerable que entrarà a P3 i 1r d'ESO. Llavors aquests òrgans hauran de començar a detectar també el volum total d'alumnat vulnerable que ja s'està escolaritzant en la resta de cursos. Des de fa més de 10 anys hi ha municipis com a Mataró, Manlleu, Terrassa o Manresa que han constituït els seus propis circuits de detecció sense necessitat d'un òrgan específic, però l'establiment de les unitats de detecció ha d'assegurar que tots, no només aquells amb més voluntat, facin una identificació prèvia de necessitats educatives i ho facin sota uns criteris bàsics harmonitzats. Si les unitats no estan bé definides durant el primer trimestre del curs 21/22, no es crearan amb prou abast i es correrà el risc d'accentuar més les diferències de detecció entre els municipis.
b) **Agilitzar el circuit de detecció d'alumnat vulnerable per garantir una detecció del 21,3% d'alumnat amb necessitats educatives per condició socioeconòmica desafavorida (NESCD).** Cal que el Departament d'Educació articuli un circuit de detecció a partir de creuament de dades interadministratives que garanteixi una detecció àmplia i fiable. En aquest sentit, per garantir que hi ha prou detecció abans de la preinscripció 22/23, serà fonamental simplificar el circuit de detecció que s'ha fet servir fins ara. Actualment tots els casos detectats han de passar una entrevista de l'Equip d'Assessorament Psicopedagògic per identificar necessitats de suport. La detecció per vulnerabilitat socioeconòmica no ha de requerir aquest pas i s'ha de fer per indicadors de vulnerabilitat prou fiables per si mateixos, com ser usuari de Serveis Socials o rebre ajuts de menjador sense necessitat de passar una entrevista personal.
c) **Cal elaborar des del Departament d'Educació els procediments per fer efectiva la reserva de places per alumnes amb necessitats educatives a tots els municipis.** La reserva de places NESCD és un dels mecanismes més útils i més desaprofitats per distribuir equilibradament l'alumnat vulnerable. El Departament s'ha d'assegurar que hi ha una adequació del nombre de places reservades a P3 i 1r d'ESO al nombre d'alumnat

vulnerable detectat. Per garantir un ús eficaç de les places, és imprescindible que els planificadors del Departament vigilin que no en quedin de vacants NESCD a cap centre. En cas contrari, es perpetuarà el patró actual: els centres vulnerables omplen les places de reserva per alumnat vulnerable i els no corresponsables no en tenen cap. Així mateix, de cara a la propera preinscripció, s'hauran d'establir mecanismes d'assessorament i acompanyament a les famílies perquè puguin triar les places de reserva a tots els centres educatius.

d) **Cal que el Departament d'Educació i les oficines municipals d'escolarització implementin mecanismes de detecció d'alumnat vulnerable durant la matrícula viva**. La majoria de municipis no detecten alumnat amb necessitats educatives per raó socioeconòmica al llarg del curs, tot i que la gran majoria d'alumnat que demana plaça després de la preinscripció és vulnerable. El Departament d'Educació i les oficines municipals d'escolarització, primer òrgan que rep aquest alumnat, han de disposar d'un sistema de detecció eficient que permeti identificar aquest alumnat abans d'assignar-lo a un centre. La detecció prèvia durant la matrícula viva ha de permetre assignar la plaça més adequada a les necessitats dels alumnes, afavorir la distribució equilibrada i tenir identificada tota la vulnerabilitat de la xarxa escolar.

e) **El Departament d'Educació ha d'establir la proporció màxima d'alumnes amb necessitats específiques per centre.** El nou decret d'Admissions contempla l'establiment d'un mecanisme de limitació en l'assignació d'alumnat vulnerable en funció de la distribució equilibrada. La normativa indica que aquesta mesura s'haurà d'aplicar de manera general durant el curs 22/23, però per posar fre a la polarització cal començar aquest mateix curs una primera fase amb els 81 municipis amb centres amb una composició molt més desafavorida que la del seu entorn. Per això, cal desplegar una detecció àmplia d'alumnat vulnerable atenent a indicadors de vulnerabilitat com el nombre d'ajuts menjador mitjà per municipi, el volum d'alumnes estrangers o el nivell instructiu dels pares i mares.

El Departament d'Educació ha d'establir les reserves pressupostàries i els circuits administratius per garantir la gratuïtat total per l'alumnat vulnerable

Cal garantir la gratuïtat efectiva per a tot l'alumnat vulnerable. La distribució equilibrada de l'alumnat només serà possible si no hi ha barreres econòmiques d'accés a cap dels centres públics i concertats de Catalunya. **Una de les barreres que s'esgrimeix per evitar la distribució equilibrada és l'infrafinançament de determinats centres, però el Decret 11/2021 hi proposa algunes solucions per avançar en aquest terreny**.

La memòria econòmica quantifica els ajuts que els centres educatius han de rebre per fer efectiva aquesta gratuïtat en 48.566.127,60 euros pel curs 21/22. És fonamental que el Departament d'Educació faci les reserves pressupostàries pertinents i estableixi els circuits administratius per garantir els 641,1 euros per alumne amb necessitats educatives per raó socioeconòmica als centres públics i 998,1 euros als centres concertats, tal com indica la memòria econòmica del decret.

Cal que el Departament traslladi als Serveis Territorials la urgència de programar una oferta ajustada a les necessitats d'escolarització que no deixi vacants als centres complexos i permeti distribuir equilibradament la matrícula viva

La sobreoferta educativa després de la preinscripció es tradueix en un excés de places vacants que no queden distribuïdes per igual a tots els centres educatius: són els més complexos els que en concentren més i és on va a parar l'alumnat de matrícula viva.

Els naixements s'estan decreixent de manera sostinguda des de 2008, i es preveu que aquesta baixada de la natalitat continuï els pròxims cursos reduint el nombre d'alumnes esperats. Per tant, si no s'ajusta el nombre de places, la situació de sobreoferta empitjorarà molt, amb conseqüències molt negatives per la concentració dels centres educatius.

El Departament d'Educació ha d'actuar en conseqüència, marcar l'objectiu d'ajustar l'oferta de places al nombre d'alumnes esperats a la preinscripció i establir les mesures necessàries per aconseguir-lo durant la programació del curs 22/23. La reducció de ràtios o el tancament de grups a centres finançats amb fons públics s'ha d'aplicar a tots els municipis que ho necessitin per evitar l'acumulació de vacants als centres segregats amb infrademanda.

La Inspecció educativa ha d'assegurar un acolliment efectiu dels alumnes en tots els centres educatius, independentment de les seves característiques socioeconòmiques, i preveure mecanismes per detectar i sancionar pràctiques discriminatòries amb el pagament de les quotes

Actualment hi ha una bretxa preocupant en la coresponsabilitat entre xarxes de titularitat: la major part de l'alumnat vulnerable es concentra en un grup reduït de centres públics. Per garantir l'accés efectiu de tot l'alumnat a qualsevol centre finançat amb fons públics han d'existir uns mecanismes de control de l'acollida i de sanció pels centres negligents.

La Inspecció educativa ha de liderar les actuacions necessàries per assignar alumnat vulnerable per raó socioeconòmica als centres concertats, assegurar-los una bona acollida, supervisar si hi ha irregularitats per part dels centres i amonestar-los en cas que no compleixin els seus deures com a centres finançats per fons públics.

És responsabilitat del Departament d'Educació garantir que tots els alumnes gaudeixen d'una bona rebuda i d'accés a totes les oportunitats educatives en tots els centres. Per fer efectiu aquest dret, és fonamental que els Presidents de Comissions de Garanties coresponsabilitzin a tots els centres educatius en la matriculació d'alumnat vulnerable i enviïn els alumnes de matrícula viva a centres no segregats.

En aquest sentit, la Inspecció ha de garantir l'accés a tots els centres en condicions d'igualtat, assegurar la gratuïtat efectiva de l'Educació i explicar a famílies i centres que el pagament de quotes escolars no és en cap cas obligatori. Entre les funcions de la Inspecció ha de constar explícitament portar un control sistemàtic de quines famílies enviades per la Comissió de Garanties han demanat un canvi de centre al llarg o al final del curs, o han presentat queixes sobre el tractament que hi han rebut. Aquest control ha de permetre identificar males pràctiques de centres que no són acollidors i prendre mesures per instaurar una política de tolerància zero a les pràctiques discriminatòries. Amb aquesta informació recollida protocolitzada, el Departament ha de sancionar els centres finançats per fons públics que rebutgen matricular alguns alumnes per motius socioeconòmics o d'origen.

Taula 6. **Índex de municipis de més de 10.000 habitants i districtes de Barcelona en funció del nivell de segregació dels seus centres educatius a Primària i a Secundària el curs 19/20**

Servei territorial	Baix Llobregat	Barcelona Comarques	Catalunya Central	Girona	Consorci de Barcelona	Lleida	Tarragona	Terres de l'Ebre	Vallès Occidental	Vallès Oriental-Maresme
66 Municipis i 10 districtes amb centres segregats i centres no corresponsables	Castelldefels Cornellà De Llobregat El Prat De Llobregat Esplugues De Llobregat Gavà Martorell Molins De Rei Olesa De Montserrat Sant Andreu De La Barca Sant Boi De Llobregat Sant Feliu De Llobregat Sant Joan Despí Sant Vicenç Dels Horts Viladecans	Badalona L'Hospitalet De Llobregat Sant Adrià De Besòs Sant Sadurní D'Anoia Santa Coloma De Gramenet Sitges Vilafranca Del Penedès	Igualada Manlleu Manresa	Banyoles Blanes Figueres Girona Olot Palafrugell Roses Sant Feliu de Guíxols Torroella de Montgrí	Ciutat Vella Gràcia Horta-Guinardó L'Eixample Les Corts Nou Barris Sant Andreu Sant Martí Sants-Montjuïc Sarrià-Sant Gervasi	Lleida	Calafell Cambrils El Vendrell Mont-Roig del Camp Reus Salou Tarragona Valls Vila-Seca	Amposta Deltebre Tortosa	Barberà del Vallès Cerdanyola del Vallès Montcada I Reixac Ripollet Rubí Sabadell Sant Cugat del Vallès Santa Perpètua De Mogoda Terrassa	Calella El Masnou Granollers La Garriga La Llagosta Les Franqueses del Vallès Malgrat de Mar Mataró Mollet del Vallès Montgat Montornès del Vallès Pineda de Mar Premià de Dalt Premià de Mar
7 Municipis amb centres segregats i sense centres no corresponsables		Sant Pere De Ribes	Berga Vic	La Bisbal D'Empordà Lloret De Mar			Cunit			Canovelles Premià de Dalt
26 Municipis sense centres segregats però amb centres no corresponsables	Abrera Corbera De Llobregat Esparreguera Pallejà Vallirana	Vilanova I La Geltrú	Piera Sant Joan de Vilatorrada Santa Margarida de Montbui	Castelló D'Empúries Castell-Platja D'Haro Salt Calonge i Sant Antoni				Sant Carles de La Ràpita	Castellar del Vallès Castellbisbal Palau-Solità I Plegamans Sant Quirze del Vallès	Caldes de Montbui La Roca del Vallès La Garriga Llinars del Vallès Montgat Parets del Vallès Sant Celoni Tordera Vilassar de Mar
23 municipis sense centres segregats ni centres no corresponsables	Sant Just Desvern	Cubelles	Torelló Vilanova del Camí	Cassà De La Selva Castelló d'Empúries L'Escala La Bisbal d'Empordà Palamós Ripoll Santa Coloma De Farners		Balaguer Mollerussa La Seu d'Urgell Tàrrega	Torredembarra		Badia Del Vallès	Arenys de Mar Argentona Canet de Mar Cardedeu Lliçà d'Amunt Sant Andreu de Llavaneres

Nota metodològica

El dossier *La protecció dels centres educatius segregats a Catalunya*, elaborat per la Fundació Bofill, està basat en l'anàlisi de dades quantitatives procedents del Departament d'Educació.

L'objectiu de l'informe és fer una fotografia per dimensionar el problema de la segregació escolar i la seva gravetat, per així poder prendre les decisions de política pública adequades. Per fer aquesta fotografia, s'identifiquen els centres amb excés o defecte d'alumnes estrangers en relació a la mitjana d'alumnes estrangers del seu territori de referència. A partir de les dades analitzades, presentem les propostes de política pública necessàries per reduir els desequilibris en la composició dels centres, considerant les pautes d'evolució dels municipis.

- **Bases de dades analitzades**: El present estudi es basa en l'anàlisi de les dades de matrícula i composició de 2.439 centres el curs 2019/2020 i 2.398 centres el curs 2014/2015. Les dades en què basen les interpretacions fetes en aquest informe procedeixen del Departament d'Educació i són fruit d'una petició de dades pel procediment d'accés a la informació estadística al Gabinet Tècnic del Departament d'Educació. Addicionalment, el seu elevat volum suposa tot un repte de recol·lecció i centralització per part de les diverses Administracions que les produeixen i gestionen que compromet en ocasions puntuals la seva anàlisi detallada.
- **Mostra de municipis:** el present informe analitza la composició social dels centres educatius dels 123 municipis de més de 10.000 habitants en el curs 2019/2020 (darreres dades disponibles) i de la seva evolució des del curs 2014/2015.
- **La titularitat dels centres:** l'informe es refereix als centres finançats per fons públics, tan públics com a concertats. Queden exclosos els centres o nivells educatius privats que no reben finançament públic i fan servir una regulació diferent.
- **Etapes educatives:** es consideren les etapes d'educació Infantil i Primària i de Secundària. No es revelarà en cap cas la identitat dels centres educatius amb l'ànim de protegir la seva identitat i evitar la seva estigmatització.
- **Centres exclosos:** no es prenen en consideració les escoles rurals.
- **Variable d'estudi:** la variable estudiada és la segregació de l'alumnat estranger com factor de vulnerabilitat. Aquesta variable no explica tota la vulnerabilitat d'un territori ni tota la segregació escolar, però ens permet fer una mirada longitudinal i amb dades oficials del Departament d'Educació sobre la segregació escolar. Malauradament, no hi ha dades disponibles sobre altres indicadors de vulnerabilitat (nivells d'estudis dels progenitors, nivell socioeconòmic, etc.) per analitzar el grau de concentració dels centres educatius. Hi existeixen dades sobre el nombre d'alumnes amb necessitats específiques per raó socioeconòmica per centre educatiu, no són prou fiables donats els baixos nivells de detecció a la majoria de municipis i la disparitat en els criteris de detecció. Per tant, fer servir aquestes dades administratives provocaria fortes distorsions en l'anàlisi. Tot i que no deixa de ser un indicador imperfecte, el nombre d'alumnes estrangers per centre educatiu ajuda a entendre la distribució de la vulnerabilitat. Els alumnes d'origen estranger estan sobrerrepresentats en les taxes de pobresa i poden presentar dificultats en la comprensió de les llengües vehiculars. Per altra banda, la concentració d'aquest alumnat comporta també la concentració d'alumnat vulnerable natiu, segons indica la recerca. A més, freqüentment, la concentració d'alumnat d'origen estranger genera prejudicis racistes entre les famílies natives i fan que algunes fugin dels seus centres de referència (*white flight*).

- **Territori de referència:** el grau de concentració escolar es mesura en relació a la mitjana d'alumnat estranger municipal a cada etapa i, en el cas de Barcelona, de la mitjana d'alumnat estranger escolaritzat al districte.
- **Dimensió de la segregació escolar analitzada:** l'estudi classifica els centres educatius en funció de si són segregats, equilibrats o no corresponsables. S'ha fet l'anàlisi a partir d'aquesta senzilla categorització basada en la concentració escolar perquè permet fer una foto general de les diferències de composició entre centres escolars. L'índex de dissimilitud ajuda a entendre els desequilibris dins d'una xarxa escolar, però no permet apuntar a casos concrets de concentració dins d'un territori. La classificació de centres per complexitat atén a una mida absoluta, i per això no permet observar les diferències de concentració de vulnerabilitat en un mateix territori. És a dir, pot haver-hi un municipi amb tots els centres de màxima complexitat i cap centre segregat, i d'altre amb baixa complexitat general però amb un centre segregat amb alta concentració respecte a la mitjana del territori. No es contemplen, per tant, altres fenòmens segregadors i molt preocupants com la segregació residencial entre municipis propers ni la mobilitat intermunicipal de l'alumnat.
- **Categorització dels centres en funció de la seva composició:** per categoritzar els centres segon el nivell de segregació, s'ha calculat quants alumnes estrangers hauria de tenir idealment cada centre educatiu per estar totalment equilibrat amb la mitjana del seu territori de referència. Els centres segregats són aquells que tenen més d'un 50% dels alumnes estrangers que els que el corresponen per estar equilibrats amb el seu territori de referència. Hi queden exclosos aquells centres que en termes absoluts tenen un 20% o menys d'alumnat estranger. D'aquesta manera, es consideren com a centres segregats aquells amb molta concentració d'alumnat estranger i que en termes absoluts tenen certa complexitat. Un centre no corresponsable és aquell que té un 50% o menys dels alumnes estrangers que el corresponen segon el volum ideal per estar equilibrat. Els centres equilibrats són aquells que tenen una composició semblant a la del seu territori de referència, entre un 50% menys i un 50% més.

Figura 1. **Explicació gràfica de la categorització de centres en funció del seu nivell de concentració respecte a la mitjana del seu municipi o, en el cas de la ciutat de Barcelona, del seu districte.**

Autoria: María Segurola

Anàlisi de dades: Sergi Cumplido

Edició: Fundació Bofill

DeSegregACCIÓ

FUNDACIÓ
BOFILL

Educació per canviar-ho tot